

Rapske viteške igre

Domaćinović, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:325504>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-07-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Preddiplomski dvopredmetni studij hrvatskog jezika i književnosti i filozofije

Studentica: Petra Domaćinović

Mentorica: Prof. dr.sc Estela Banov

RAPSKE VITEŠKE IGRE

Rijeka, 15. rujna 2016.

Sadržaj

1. Sažetak i ključne riječi	3
2. Uvod	1
3. O otoku Rabu	2
4. Kulturna baština otoka Raba	4
4.1. Materijalna kulturna baština	4
4.2. Nematerijalna kulturna baština	5
4.2.1. Usmena književnost otoka Raba	6
4.2.2. Zapisi usmenih književnih tekstova.....	8
5. Rapska fjera.....	12
6. Rapske viteške igre.....	13
6.1. Udruga Rapskih samostreličara	16
7. Terenski rad.....	18
8. Zaključak	20
9. Prilozi	21
9.1. Razgovor s osnivačem Udruge	21
9.2. Razgovor s članom Udruge	25
10. Tumač nepoznatih pojmova i imena	34
11. Popis literature, izvora i priloga.	35

1.Sažetak i ključne riječi

Otok Rab je otok sunca, mora i ljepote, bogat prirodnim znamenitostima kao i kulturnim. Od kulturno – povijesne baštine značaj se pridaje rapskim viteškim igrama, koje su glavna sastavnica srednjovjekovnog festivala Rapske fjere, a održavaju se u čast našeg zaštitnika sv. Kristofora. U ovom kratkom radu dati ću opis Raba, male otočke sredine a njene velike, poznate povijesti koja se jako dobro čuva i prenosi s koljena na koljeno. Kroz prva poglavlja upoznati ćete Rab i njegov kulturni identitet, dok Vas u kasnijim poglavljima vodim u srednji vijek, u događaje koji su obilježili Rab do dana današnjeg. Posebna pozornost pridana je rapskim viteškim igrama čiju važnost su potvrdili član i umirovljeni predsjednik Udruge rapskih samostreličara, a čiji se najveći doprinos očituje kroz vrlo dobro znanu i nagrađivanu manifestaciju Rapsku fjeru.

Ključne riječi: Rab, kulturna baština, srednji vijek, sv. Kristofor, Rapska fjera, Rapske viteške igre, Udruga rapskih samostreličara.

Naslov rada na engleskom jeziku: Rab Knight games

2.Uvod

Otok Rab kvarnerski je otok Velebitskim kanalom odijeljen od kopna. Karakteristično za Rab, što se tiče samo reljefa, jest ritam uzvisina i polja koja se spajaju te ga čine neobično lijepim. Oko samog Raba nalazi se jako puno malih otočića koji zajedno s njim čine rapsku otočku skupinu, to su otoci Grgur, Goli otok, Dolin, a toj otočkoj skupini pripada i sjeverozapadni dio otoka Paga, poluotok Lun. Mnogi su ga nazivali otokom sunca, mora i ljepote što možemo potvrditi da jest, pozivajući se na blagu mediteransku klimu i šumu Kalifront koja se smatra jednom od najljepših šuma crnike na Mediteranu. Prvi pisani podaci o otoku Rabu našli su se već u antici, a postoje dokazi da je prvi čovjek na otoku bio puno puno ranije, već u razdoblju Paleolita. Gradnja Raba čije ostatke imamo i danas krenula je sa naseljavanjem Liburna. Kroz povijest otok je privlačio mnoge moreplovce, sve od starih Rimljana pa do Slavena koji su mu u 7.st. nadjenuli ime Rab. U arhitekturi stare gradske jezgre mnoga razdoblja ostavila su svoj trag, sačuvani su brojni ostaci koji nam naglašavaju njegovu slavnu prošlost u kojoj su nastala mnoga kulturna dobra, folklorni običaji i tradicija koja se prenosila s naraštaja na naraštaj a u konačnici je očuvana u svom prvobitnom obliku. (Staničić 1987: 17)

3. O otoku Rabu

Kada kažemo Rab, onda mislimo na cijeli otok s mjestima Lopar, Mundanije, Supetarska Draga, Kampor, Palit, Banjol, Barbat, ali kruna svih je najljepše mjesto po kojem je cijeli otok i dobio ime – Rab, ta mediteranski stiješnjena urbana cjelina koja je nekoga literarno raspoloženog nahodnika podsjetila na veliki bijeli brod usidren u luci sa četiri jarbola – četiri visoka Rapska zvonika. A ona zdanja što su izrasla izvan ovog povijesnog središta, to je novi Rab, njegova suvremena moderna vizija sadašnjosti i budućnosti. (Staničić 1987: 14)

Rab je jedan prelijepi, maleni, četvrti po veličini kvarnerski otok, kako ga je Ivan Tomko Mrnavić opisao u svom djelu *Život Magdalene Budrišić od knezova Žirova*: „Rab grad na otoku mora hrvatskoga leži a pri boku kraja velebskoga.“ (Antoljak 1986: 9) Hrvatski naziv Rab nastao je premetanjem likvida u latinskom nazivu Arba koja dolazi od indoeuropske osnove *arb* odnosno taman ili mrk što se odnosilo na prekrivenost crnogoričnom šumom. Za vrijeme Rimskog carstva je imenu Arba pridodan i pridjev *felix*, što dolazi od latinskog *fecundus* u značenju plodan, obilan, sretan te je od onda poznat kao sretan, šumovit, zelen otok: „kojom zaslugom je Rab, tadašnja Arba, dobio ovo visoko priznanje rimske države nije sa sigurnošću potvrđeno, ali se može pretpostaviti da je tada Rab učinio nešto veliko za Rim.“ (Barić 1995: 21) Uz pogodan zemljopisni položaj, ugodne mediteranske uvjete i ostale pogodnosti koje ovaj otok prirodno ima, on ima dragocjenu i bogatu povijest iz koje i crpimo značajnu rapsku baštinu; „povijest nam kazuje da je Rab svoju izuzetnu privlačnost mnoga stoljeća plaćao robovanjem, zlatom i ljudskom krvlju. Njegova blaga klima u zavjetrini i umiljate zelene površine privlačile su oči moreplovca i zavojevača sve od starih Rimljana koji osvojiše i imenovali Rab – municipij Arba, do Ostrogota i Bizantinaca, i do Slavena Hrvata koji u VII. st., stigavši na Jadran prigriše te obale i otoke kao dio svoje nerazdvojne sudbine i domovine, davši drevnoj Arbi svom jeziku blisko – Rab.“ (Staničić 1987: 13) Proučavajući Rab kronološki, od samih Liburna koji su bili prvi naseljenici, što arheološka istraživanja potvrđuju, preko Rimskog carstva u kojem je i nastao grad kakvog vidimo danas, izgrađen kao rimski *civitas* s mnoštvom vojnih utvrdi po cijelom otoku. Zatim Rab možemo promatrati pod vlašću Bizanta koji su ga uredili kao *municipij*, za vrijeme hrvatskih vladara na otok dolaze benediktinci koji su proveli vrlo značajnu i duhovnu i graditeljsku obnovu otoka. Nakon što se otok izvukao od Mletačke Republike i njihove vladavine osnovala se i rapska komuna odnosno kneževina, ali tek zahvaljujući hrvatsko-ugarskom kralju Ljudevitu I.

Anžuvincu Rab je bio konačno oslobođen te je upravo taj događaj značajan za nešto što Rabljani posebno njeguju i cijene i po čemu je otok Rab uvelike poznat. To je Rapska fjera. Ono što otok Rab čini posebnim i vrijednim jest dobro očuvan, vrijedan i zanimljiv kulturni identitet. Kulturni identitet Raba itekako pokazuje da je on sretan otok, a sretni su i ljudi na njemu. Ne kaže se uzalud jednom Rab, uvijek Rab.

4. Kulturna baština otoka Raba

Rab je otok koji svoju srednjovjekovnu kulturnu baštinu odaje već na prvi pogled u njegova četiri zvonika, prema mnogim opisima grad Rab je kao veliki brod usidren u luci sa četiri jarbola. To je duša starog grada i ono što ovaj otok čini posebnim, ali to nije jedino što veliča njegovu vrlo bogatu kulturnu baštinu kojom se otočani ponose. Ono što je iznimno važno jest činjenica da je sva kulturna baština jako dobro sačuvana s obzirom na burnu prošlost koju ovaj grad ima, sve povijesne etape koje je grad prošao itekako se daju prepoznati i pomno se čuvaju. Prvi kulturno-povijesni spomenici izgrađeni su još za vrijeme cara Oktavijana, dakle u razdoblju između 30. g. pr. n. e. i 14. g. pr. n. e. Zatim su uslijedili spomenici iz vremena Rimskog carstva i u konačnici najveće blago koje nam je ostalo jest iz razdoblja srednjeg vijeka i oni su najznačajnije obilježje Raba. (Staničić 1987: 35)

Ono u čemu danas kulturna baština igra veliku ulogu jest turizam, a igrala je i u prošlosti, činjenica jest da je Rab bio jednom od prvih turističkih mjesta na sjevernom Jadranu. No nije ovdje u prvom planu turizam i zarada već njegovanje, očuvanje, zanimanje i ljubav prema vlastitom otoku, njegovoj ostavštini koju smo dobili u nasljeđe da ju čuvamo i dičimo se njome te da trud i brigu oko nje prosljeđujemo i na sljedeće naraštaje. To jest, da očuvamo kulturni identitet našeg grada. Vrlo važno u očuvanju identiteta jest da Rab ima svoju priču, ima četiri zvonika kao četiri godišnja doba, ima dvanaest sporednih ulica kao dvanaest mjeseci u godini i ima tristo šezdeset pet kamenih ploča u glavnoj ulici kao tristo šezdeset pet dana u godini.

4.1. Materijalna kulturna baština

O materijalnoj baštini otoka moglo bi se jako puno reći, ono najvažnije jest da je cijeli otok prepun antičkih, gotičkih, renesansnih i baroknih građevina; palače, crkve, gradske zidine, kule te niz portala, balkona, lijepih prozora i značajnih natpisa. Da ne nabrajam sve značajne spomenike jedan po jedan, navest ću najbitnije i najpoznatije: današnju katedralu, palaču poznatog Rabljanina Markantuna de Dominisa, skup palača Knežev dvor i najvažniji povijesni spomenik Spomen-groblje žrtvama fašističkog terora iz Drugog svjetskog rata u mjestu Kampor. Jedan od najznačajnijih spomenika je Crkva sv. Marije iz 12. st.:

„to je bivša rapska stolnica, a danas župna crkva, izgrađena u romaničkom stilu kao trobrodna bazilika s tri apside. Jedan od najljepših zvonika na Jadranu je glavni rapski Zvonik sv. Marije, visok 26 metara.“ (Staničić 1987: 35)

Palača obitelji Dominis koja se nalazi u glavnoj ulici starog grada Raba je najljepša građevina iz srednjeg vijeka, sačuvana u prvobitnom izdanju, u toj kući se rodio zaboravljeni genij Marko Antun de Dominis na čije su porijeklo Rabljani izrazito ponosni. Zatim vrijedan spomena jest skup palača Knežev dvor, sve palače su rađene u različito vrijeme zbog čega kao skup izgledaju posebno, u tom dijelu se danas nalazi gradska općina i također se pazi na prvobitan izgled. Na mjestu Spomen-groblja nalazio se logor, fašistički logor u kojem je umrlo preko četiri tisuće osoba.

4.2 Nematerijalna kulturna baština

Ono što ću navesti kao rapsku nematerijalnu baštinu jest rapski dijalekt, svakako drugačiji unutar skupine čakavskih ikavsko – ekavskih govora, toliko poseban da se razlike primjećuju u svakom naselju na otoku Rabu. Nažalost, kao što je moguće pretpostaviti, taj govor se sve više i više gubi. Najpoznatiji primjer starog rapskog govora jest korištenje aorista, danas teško za čuti. Dva su znanstvena rada koja su se usmjerila na Rapski govor, a to je Rapski dijalekt poznatog rapskog filologa Marcela Kušara i djelo Rapska čakavština profesorice Ive Lukežić. (Barić 2001: 54)

Nadalje, vrlo važan rapski folklor, njeguje se vrlo dobro. Od folklornih manifestacija navesti ću pučko kolo Rapski tanac koje se i dan danas pleše i prenosi na mlade. Osnovana su tri folklorna društva koja ga plešu: Rapski tanac iz grada Raba, sveta Lucija iz Banjola i folklorno društvo iz Lopara. Zanimljivo je kako je prije svako naselje na Rabu imalo drugačije figure tog plesa. Značajan je i instrument kojim se prati Rapski tanac, a to je mih, puhačko glazbalo napravljeno od janjeće kože, ima cijev kroz koju se puše i svirale koje proizvode zvuk. Za vrijeme plesa sudionici nose rapsku nošnju, koja nije dovoljno istražena te postoje razlike između novijih i starijih nošnji.

Naravno, kao nematerijalnu ostavštinu ću navesti obrte i umijeća koja nestaju i ne koriste se već dugi niz godina ali se uče i obrađuju kako bi se pokazali na Rapskoj fjeri, npr. ispisivanje glagoljice, češljanje vune, izrađivanje novčića i tako dalje. I još nešto što bih navela kao kulturno dobro koje se njeguje su svakako maškare na otoku. Po maškarama je najpoznatije mjesto Lopar koje njeguje tradiciju maškanju staru 150 godina, dok je u gradu Rabu izostao

stari običaj maskiranih pjevača ali se zadržalo tradicionalno pokladno suđenje krivcu Juri Piškancu za sva nedjela koja je učinio rapskom puku tokom čitave godine.

Vrlo je važna i tradicija procesije „Križi“ koja se održava posljednje nedjelje u travnju, tradicija stara preko 500 godina. Veže se uz predaju po kojoj su se Rabljani u doba kuge i kolere zavjetovali Majci Božjoj na hodočašća.

4.2.1. Usmena književnost otoka Raba

Da usmene književnosti ovaj otok ima nije sporno, ali je vrlo malo podataka o njoj i vrlo je malo ljudi koji su krenuli u obradu rapske usmene književnosti i to negdje zapisali, prof. Barić kaže ovo:

Književnost na Rabu obrađivao je Nikica Kolumbić, Cvito Fisković, I. Kukuljević Sakcinski i dr. Najpoznatiji rapski pjesnici 15. i 16. st. su Bernardin Rabljanin, Matej Picić, Ludovik Versalić, Ivan Dominis i dr. (Barić 2001: 54)

Pa krenimo redom. Bernardin Rabljanin poznat je po svom Korčulanskom rukopisu iz 15. st. u kojem su zabilježene dvije njegove hrvatske srednjovjekovne pjesme *Da nu se fsi ponizimo* i *U sej vrime godišća*. Picić Matej u Rapskoj pjesmarici iz 1471. objavljuje istu tu pjesmu *U sej vrime godišća* i *Danu se vsi ponizimo te Žića svetih otaca* na hrvatskom jeziku. (Kolumbić 1987: 383.-387) S obzirom da su i Bernardin i Picić zapisali istu pjesmu koja u usmenoj predaji ima izvorni naziv *Va se vrime godišća*, nju se može smatrati rapskom književnom i duhovnom pjesmom. Ostatak pjesama pronađenih u toj pjesmarici su na talijanskom i latinskom. Picić je zabilježio i više tzv. Rapskih dijaloških plačeva. Za Ludovika Versalića poznati je podatak da je bio Bernardinov subrat, franjevac koji je bio jedan od pokretača rapske književne misli. Posljednji kojeg navodi Barić, jest Ivan Dominis, poznati senjski biskup čiji se književni trag zagubio. Jedan od značajnih Rapskih pjesnika jest i Jakov Armolušić, naime rođeni Rabljanin, život je proveo u Šibeniku gdje je i nastao njegov poznati barokni spjev *Slava ženska*, a za njega možemo reći da „je bio neobičan barokni pjesnik koji je prvi ustao protiv baroknog negativnog stava prema ženama.“ (Barić 2007: 257) U nešto novije vrijeme, prof. kroatistike i južnoslavenskih filologija i dipl. bibliotekar

Sandra Jerić Maljić iz Lopara u svojem djelu *Murtelica: loparska narodna poezija* zapisala je sto četrdeset četiri novije pučke loparske pjesme čiji ću zapis prikazati u idućem poglavlju.

Svakako valja izdvojiti i legende otoka Raba, najznačajnije osobe koje se spominju u legendama su sveti Kristofor, sveti Marin, Kalifront i Draga. Naime, sv. Kristofor jest zaštitnik grada Raba, moreplovaca i putnika, zaštitnik od bolesti i nevolja, obično ispod njegovog imena piše „Tko pogleda lik sv. Kristofora, toga dana neće ga shrvati nikakva nemoć.“ O njemu postoji legenda tko je on uopće bio, a legenda kaže da je bio snažan čovjek i da je prenio Krista na ramenu, po čemu je i dobio ime. Dio legende o njemu kaže ovako:

Jedne noći dok je Reprob spavao probudi ga jedno dijete i zamoli da ga prenese na drugu obalu. Reprob ga podigne na rame i krene prema drugoj obali, ali dijete mu svakim novim korakom postade sve teže i teže pa je s velikim naporom došao na drugu obalu. Začuden zapita: tko si ti dijete da si me stavio u takvu pogibelj? Da sam cijeli svijet nosio na ramenu breme ne bi bilo teže! Na to mu Dijete odgovori: Ne čudi se! Nisi ti nosio samo cijeli svijet na ramenu nego i njegova Stvoritelja. (Barić 2007:36)

Također postoji i legenda o tri obrane grada čudima sv. Kristofora: „*Historias miraculorum sancti Christophori marturis tres iretarias descriptas* rapskog biskupa Jurja de Hermolaisa opis je triju obrana Raba od napadača. Biskup je legendu napisao 1308. godine, a događaji su se zbili krajem 11. i početkom 12. stoljeća.“ (Barić 2007: 42)

Draga, rapska pastirica je prema legendi bila kći od gospodara istočnog dijela otoka, Barbata, prema njemu danas i mjesto na Rabu nosi ime Barbat, on je bio pastir kao i Kalifront koji mu se zaljubio u kći a danas najpoznatiji zapis te legende nalazi se u knjizi *Draga, rapska pastirica* Jurja Barakovića.

I posljednja osoba čije se ime mnogo spominje jest sv. Marin Rabljanin, „on je bio klesar rođen u 3. stoljeću na Rabu, otišao je po želji cara Dioklecijana u grad Rimini obaviti klesarski posao te je tamo optužen da širi kršćanstvo“ (Domijan 2004: 81-82) a legenda kaže ovako:

U legendi iz 9. st. stoji da ga je optužila đavolja žena koja se predstavljala njegovom suprugom iz Dalmacije (vjerojatno iz Raba). Marin se zbog lažne optužbe sakrio u jednu spilju na brdu Titano gdje je ostao do prestanka progona kršćana. Nakon izlaska iz spilje sagradio je na brdu Titano malo skrovište i crkvicu posvećenu sv. Petru koja se prvi put spominje 886. godine. Nakon čudnovatog ozdravljenja jednog mladića Marinovim zagovorom mještani su ga počeli štovati kao čudotvorca, a biskup Gaudijencije ga je imenovao đakonom. (...) Proglasili su ga svecem i zaštitnikom Republike držeći ga utemeljiteljem države koju su nazvali imenom Marina Rabljanina. (Barić 2007: 284)

4.2.2. Zapisi usmenih književnih tekstova

Spomenula sam ranije Matiju Picića koji je bilježio rapske dijaloške plačeve pa donosim zapis Plača u latinskoj pjesmarici iz 1471. (Barić 2001: 54) koji počinje:

O slušajte žene i muži

kako vam se diva tuži!

Sveta diva, Božja mati,

sad vas na plač hoće zvati.

Također, ranije spomenuta Sandra Jerić Maljić u svoju zbirku loparske narodne poezije unijela je pjesme razne tematike; neke su prosidbene i momačke, neke su pjesme prilikom odlaska iz roditeljskog doma, neke su vezane za udaju i ljubav u zajednici, ima i pjesama prilikom odlaska iz rodnog kraja, pjesama koje govore o vjernosti i nevjeri i naravno najviše zastupljene su pjesme o ljepoti prirode i zavičaja. Zapisi koji slijede redom će oprimjeravati svaku od navedenih temi a u prvoj vidimo i sam naslov zbirke već u prvom stihu (Maljić Jerić 1999: 64):

I.

Murtelice divno cviče moje

Joj da mi je ubrat sime tvoje

Ja bi znala kome bi te dala

Dragom mome u dvore poslala.

2.

Fala majko na mliku belome

Ča si dala meni malenom

Još ti fala na noj kiti cvića

Ča si mene kitila mladića.

3.

Zapivat ću baš od dobre volje

Za sramotu ku od nas govore.

4.

Zbogon, zbogon nek svako ostane

A ja moram putovat na dalje

Od Lopara rodnog mista moga

Ko da nemam ja u njemu svoga.

5.

Drago moje vira je u boga

Ja ti mlada virovat ne mogu.

Nevjera je iznevjerila boga

Kano neće mene i dragoga.

6.

Rasti bore pokraj kuće moje

Da se penjen ja na grane tvoje

I da gledan Lopar misto moje

Gdjeno momci gizdavi se goje.

S obzirom na vrlo malo podataka o zbivanjima i događajima u prošlosti na otoku Rabu, po mom mišljenju najznačajnije su nam informacije upravo one dobivene iz legendi: „legenda je jedna od najvažnijih vrela za stariju povijest Raba i uopće za tadašnje prilike u Hrvatskoj.“ (Margetić 2004: 27) Vrlo važan zapis legende o tri obrane grada, koju sam spomenula u prethodnom poglavlju, napisao je 1867. godine Črnčić Ivan u svom glavnom dijelu *Najstarija poviest krčkoj, osorskoj, rabskoj, senjskoj i krbavskoj biskupiji*. Zapis je zanimljiv zbog jezika kojim je napisan, napisan je na jeziku Hrvata iz polovice 19. st. pa evo i dijelove tog teksta:

Sada hoću reći po hrvatski što je 1308. ljeta po latinski napisao Juraj Kostica, biskup Rapski od 1292. do 1313., a Rabljanin: Počimlje poviest o sv. Hristoforu mučeniku. Ljeta 1308. po Isuhristu našem gospodinu i spasu, ki je s Otcem i sa Svetim Duhom jedan Bog i Gospod, čudo Rabljan zaprosi mene fratra Jurja svoga, ako nevridna, građanina i biskupa, da što sam u nekadanjih povijestih čitao i od starih Rabljan čuo da je preslavni mučenik Hristofor po velikoj milosti Božjoj kada što dom popišem, da neka znaju i koji su sada i koji budu. I hoću im ugodjeti na hvalu i čast ovom našem odvjetniku sv. Hristoforu, koji po svojih svetih zaslugah, a po Božjoj osebujnoj milosti nosio je na svojih posvećenih ramenih Spasa, česa nisu drugi. Ali ću na kratko, koliko budem mogao, izpripovijediti svim koliko je on prepomogao ovom gradu. I to: kada biaše biskupom Rapskim poštovani muž gospodin Domana, rodom Osoranin, nekih Ugrov velika sila iz nenada pride pod zide ovog grada, te ga opkoli, pak bij i nabijaj i probijaj i razbij, strelami i svakakovim oružjem, bez prestanka od 14.travnja sve do 9.svibnja. (...) Pak Bog da po Duhu Svetom dobar svjet onom biskupu, a on svim okolo sebe, rekao ovako: Hodmo po predragu glavu mučenika Hristofora, pak ju častno bogomoljno zanesimo na tvrđjavu, neka se on bori za nas. (...) I čudo se veliko dogodi: neprijatelji hitiše ini kamen, i taj uzleti tako visoko, da ga jedva mogahu vidjeti, pak strašno bubnu u more nasrid drage, a oni stajahu naokolo. I još: kako su Rabljani svetu glavu ondje položili: ni načinbe, ni strile, ni nikakovo oružje ni jim moglo nauditi, ni malo. Dapače strile, one su se vraćale na svoje strilce, ter su njih udarale. (...) Zato je biskup, on isti, naredio svojim Rabljanom, da na

9.svibnja neka bogomoljno i pošteno slave što su ono dobili. I slave to oni svi još i sada. (Crnčić 1867: 62-83)

Već iz zapisa legende o prvoj obrani potvrđujemo koliko je Kristofor pomogao Rabljanima da se obrane u prvom napadu na grad, koliko ga cijenimo i kako je i dan danas značajan datum 9. svibnja, dan pobjede i dan na koji se svake godine njemu u čast obavezno održavaju rapske viteške igre.

5. Rapska fjera

Izrazito važna otočanima, Rapska fjera je manifestacija koja ima dugu tradiciju. Tradicija nas vraća u godinu 1364. Te davne godine Veliko vijeće grada Raba je proglasilo ferije ili tempus feriarum:

Općinske javne svečanosti su dobile latinski naziv tempus feriarum (vrijeme raspusta, odmora). Tada se u gradu govorilo talijanskim i hrvatskim jezikom, čakavski. Latinski naziv tempus feriatum pretvoren je u ferije (hrvatski) odnosno ferie (talijanski). (...) Ferije odnosno raspust, praznovanje pretvorio se u sajam pa su ga na talijanskom jeziku prozvali Fjera. (Barić 2007: 54)

To su svečanosti koje su održavane sedam dana u danima oko blagdana sv. Jakova, sv. Ane i sv. Kristofora, zaštitnika grada te na dan kada je Rab oslobođen uz pomoć sv. Kristofora i na dan kada je sv. Kristofor umro:

Smisao štovanja sv. Kristofora je isključivo kršćanski. Centralna proslava održava se u crkvi proslavom svečane sv. mise i procesijom s moćima. Toj svečanosti pridružuju se ostali folklorni i zabavni sadržaji, a nekoć i plemenite viteške igre koje su odražavale propalu plemićku kulturu grada Raba. (Barić 1995: 35)

Svečanosti su uvedene i u znak hvale Ludoviku Velikom koji je Rab oslobodio od Mlečana, potvrdu za ovo nalazimo u Kamporskoj kronici koju je pisao franjevac fra. Odoriko Badurina te je napisao ovako:

Veoma je bilo drago dalmatinskim gradovima, pa i Rabu, što ih je kralj Ljudevit 58. oslobodio od Mlečana. Zato se 1364., 21/7 sakupe u Rabu gradski oci u „Veliko vijeće“ tj. i pučani i plemići, te tu zaključe u počast kralja Ljudevita, ov na svetu uspomenu i čast sv. Kristofora, da se otsele u Rabu najsvečanije godišnje slavi: I. Dan 9/V. Dies Victoriae tj. onaj dan kada je Rab oslobođen zagovorom sv. Kristofora od Normana, ..., II. Dan 27/VII. Dan mučeničke smrti sv. Kristofora: Dies Natalis (Rođen Dan jer crkva kat. Dan smrti mučenika slavi kao D. Natalis tj. rođen za nebo.) (Badurina 1936.-1956.)

Te iste ferije, u ponešto izmijenjenom obliku, održavaju se i dan danas na iste dane i kao takve su prvi srednjovjekovni festival u Hrvatskoj:

Ferije u današnjem obliku obnovljene su 2002. godine kao izvorna kulturna manifestacija, a od 2003. održava se pod nazivom Fjera. Bilo bi razumnije da je ostao izvorni naziv Ferije (raspust) iz hrvatske autohtone kulturne baštine čiji je temelj u latinskom tempus feriarum umjesto znatno mlađeg talijanskog naziva fjera (sajam). (Barić 2007: 59)

Ono što se događa za vrijeme fjere jest da se stari grad Rab pretvara u jednu veliku pozornicu, svi sudionici fjere su kostimirani i imaju određenu ulogu. Veliku važnost ima procesija, Mlacović ju opisuje:

Procesija u predvečerje zaštitnikova praznika koja je vijugala po gradskim ulicama prema staroj katedrali sv. Marije bila je najviši izraz čvrstoće društvenih veza u zajednici. Čudotvorna svečeva lubanja, najdragocjenija Rapska relikvija, koju su nosili u brižljivo izrađenom srebrnom sanduku dekoriranom dragocjenom krunom.. (Mlacović 2008: 14)

Naime, u tri dana cilj je pokazati kako se živjelo u srednjem vijeku na našem otoku pa se prikazuju starinski zanati i vještine, priprema se hrana koju su davnih dana kuhali naši pretci, nude se domaći proizvodi i sve to uz puno muke i truda mnogobrojnih sudionika. U svakom uglu gradskih ulica mogu se vidjeti ponude domaćih proizvoda, obrti ili možda igrokaz naših Gubavaca. Naime, osim Udruge samostreličara koja se uvelike angažirala oko programa fjere, postoji i Udruga rapskih gubavaca koja je svoj prvi nastup na fjeri imala 2005.godine. Imaju osamdeset aktivnih članova i svi se u danima festivala maskiraju, naime pored kuge u srednjem vijeku je vladala još jedna bolest, a to je guba pa ova Udruga glumi oboljele od nje, poanta je da izgledaju što ružnije i odvratnije i tako hodaju ulicama grada. Riječima se uopće ne da dočarati ugođaj i doživljaj Rapske fjere. Najznačajniji dio Rapske fjere i ono na čemu fjera počiva jest viteški turnir koji se održava na zadnji dan fjere. Tog viteškog turnira ne bi bilo da nema naše vrijedne Udruge rapskih samostreličara.

6. Rapske viteške igre

Prema onome što je do sada napisano može se reći da su se na Rabu priređivale viteške igre ili održavala neka vrsta „turnira“ na kojima su se nadmetali najbolji

strijelci ili pokazivali snagu i umješnost u nekoj igri. Igre su trajale i po nekoliko dana ako je bilo više sudionika ili ako se održavale u bolje vremena. (Barić 1995: 37)

Rapske viteške igre su temelj Rapske fjere. Kako mi je kazao umirovljeni predsjednik Udruge rapskih samostreličara, obnova viteških igri dogodila se prije osmišljavanja fjere, viteške igre nisu imale okvir u koji bi se smjestile. Cjelokupna fjera se osmislila puno kasnije nego što smo imali viteze i Udrugu samostreličara koja je promicala obnovu rapskih viteških igara. Krenimo od samih osnova, sudionici viteških igara nisu samo samostreličari koji se natječu, tu su i mnogi drugi, svaki sudionik ima svoju ulogu koju obnaša prije, za vrijeme i nakon samog natjecanja, dakle imamo zastavničare, samostreličare, plesače i plemstvo. Svaka od tih sekcija je drugačije odjevena, odjeća se krojila posebno za tu prigodu i bila je određena pravilima odijevanja tog vremena. Prije samog natjecanja, svi sudionici imaju blagoslov u crkvi a zatim kreće povorka kroz grad, određen je i raspored sudionika u povorci te se obično korača u skladu sa zvukom trublje i bubnjeva: „Vitezovi su bili na čelu povorke koja se kretala gradom. Ispred njih su bili samo zastavničari, fanfaristi i bubnjari.“ (Barić 1995:41) Zastavničari nose zastave, ukupno jedanaest zastava, otok Rab je podijeljen na sedam mjesta, svako mjesto ima svoju zastavu, prva zastava u nizu bude državna zastava, a vrlo važne su i zastava grada Raba, zastava Udruge rapskih samostreličara i zastava koja je simbol samih samostreličara. Kada započne natjecanje u samostrelu zastavničari se poslože sa strane a zastave se viju. Nadalje, samostreličari u povorci nose na ramenima svoj samostrel, kada stignu na mjesto održavanja igara, poslože se u redove i polože svoje samostrele ispred sebe, kada se prozove natjecatelj za nastup, kreće prema pozornici, na pozornici se nalazi stalak na koji se samostrel položi i stolica na kojoj natjecatelj sjedi dok puca, priprema samog samostrela za pucanje traje tri do četiri minute, a također sljedeći natjecatelj mora biti u pripravnosti za odlazak na pozornicu. Svaki samostreličar ima dva pucanja, s obzirom na blizinu strijele u meti, plemstvo odabire pobjednika. Nagrade budu bogate, najčešće kakav prsten ili narukvica ali ono puno važnije jest ugled, samostreličari su vrlo ponosni kada pobjede jer igra nije nimalo laka i puno truda treba uložiti u vježbu i iskustvo koje ih dovodi do pobjede. Zastavničari, bubnjari i fanfaristi jednako su obučeni, na nogama imaju smeđe čizmice do gležnja, smeđe hlače koje idu u čizme i vežu se na koljenima, preko svega ide bijela košulja dugih rukava, a preko nje smeđi prsluk, na glavi je obavezno kapa sa perom od fazana na lijevoj strani. Samostreličari imaju ponešto izmjenjenu odjeću, mogli bismo reći malo bogatiju, na nogama također imaju čizme i hlače koje se vežu na koljenima ali preko

bijele košulje imaju drugačiji prsluk, prekriva većinski dio košulje i spojen je sa ogrtačem koji im pada preko ramena. Boja je također smeđa sa pozlaćenim simbolima. I na glavi im je ista kapa kao i svima. Plesači odnosno plemstvo je najraskošnije odjeveno, žene imaju prekrasne, dugačke haljine u raznoraznim bojama, sa dugačkim rukavima, neke su šire i vuku se po podu, neke su uže, nose se i vjenčići u kosi ili takozvani veo, sve budu prepune nakita i pažljivo napravljenih frizura, obično se rade pletenice u svakakvim kombinacijama. Muškarci koji čine plemstvo imaju dio odore sličan samostreličarima, nose čizmice i tajice u raznim bojama a gornji dio odore čine teški prsluci dugih rukava. Na glavi su obavezno kape ali bez fazanovog pera, puno elegantnije. Odore koje članovi Udruge nose se prenose generacijama i pokušavaju očuvati što starija izdanja ali naravno rade se i nove po uzoru na prvobitne odore koje se čuvaju u prostorima Udruge. Nakon natjecanja plesači imaju svoj nastup, plešu se uvježbani plesovi u muško ženskim parovima, za svaki nastup je dovoljno šest takvih parova, poslože se u dva reda po tri para te ih prati muzika. Lakše je pratiti ples ako sam nastup izvodi manje ljudi i članovi koji pripadaju sekciji plesača se izmjenjuju za svaki nastup. Postoji i jedna mala sekcija unutar Udruge, a to je sekcija topnika, naime iznad trga na kojem se igre održavaju nalazi se top, pucnjem iz tog topa tradicionalno se obilježava početak i kraj viteških igara, odnosno početak i kraj Rapske fjere. Mjesto održavanja rapskih viteških igara je oduvijek bilo isto, to je glavni trg u dijelu starog grada Raba, a Barić to opisuje ovako:

Do sada je već navedeno da su se rapske viteške igre održavale u Varošu, pod zidinama Grada i to pred gradskim vratuma ispod Kule sv. Kristofora i Kule smjelih. Prostor današnjeg Trga sv. Kristofora pa sve do brda Kokošice bio je tada bez građevina i bez šume pa je bio pogodno i prostrano mjesto za održavanje igara. (Barić 1995: 38)

Postoje i datumi kada se održavaju natjecanja, četiri su obavezna i službena koja su se prenijela prema tradiciji iz srednjeg vijeka, a to su na Dan Državnosti, na Dan grada Raba, na dan Rapske fjere i na dan blagdana Velike Gospe. Naravno viteške igre su obavezne i sa pobratimljenim Sanmarinezima, naime jednom godišnje naši samostreličari odlaze k njima i jednom oni dolaze k nama. Što se tiče tih igara, pravila su malo drugačija, odnosno nagrada. Nagrada je bokal, ime pobjednika piše se u takozvanu Knjigu pobjednika a ovisno o pobjedniku bokal odlazi na čuvanje, ako pobjedi rapski samostreličar onda bokal godinu dana ostaje na Rabu.

Zanimljivo je da te igre uopće nisu propisane pravilima, jednostavno je, koji strijelac pogodi strijelom bliže meti, on je pobjednik. Suci su sjedili nasuprot meti te su odluku o pobjedniku donosili uz pomoć tzv. pomoćnih sudaca koji su stajali uz samu metu. Naravno, pobjednik igara bio je i nagrađen, dobivao je i novčanu nagradu ali ono puno važnije natjecateljima bio je ugled i slava koju su uživali nakon pobjede.

Na obnovljenim viteškim igrama pobjednik turnira u strijeljanju iz samostrijela dobiva nagradu nazvanu „Felix“. To je najviše priznanje koje daje Grad Rab najboljim strijelcima na turniru. Pored novčane nagrade najbolji strijelac dobiva i kopiju male amforice „Felix Arba“ a njegovo ime se trajno upisuje u Kroniku Rapskih viteških igara. (Barić 1995: 22)

Glavno oružje na viteškim igrama je samostrel. U uporabu se samostrel uveo davne 1597., potvrdu nalazimo u samom statutu u kojem se navodi korištenje samostrela na brodovima. S obzirom da su naučili njime rukovati, jasno je kako su ga krenuli ubrzo koristiti i u viteškim igrama. I tako je ostalo do danas. Najvažniju ulogu u obnovi viteških igara i oni kojima možemo zahvaljivati što viteške igre postoje i dan danas su članovi Udruge rapskih samostreličara. To je neprofitna Udruga, najveću podršku u svakom smislu dobivaju od Grada Raba i Turističke zajednice, članovi su zadovoljni radom Udruge i podrškom koju dobivaju, mladi se učlanjuju samoinicijativno što je najvažnije kako bi se igre očuvale i prenosile na iduće generacije.

6.1. Udruga rapskih samostreličara

Dana 15. veljače 1995. osnovana je Udruga rapskih samostreličara kako bi obnovili rapske viteške igre. To je bio glavni cilj; „Udruga rapskih samostreličara je osnovana 1995. godine. Njeguje staru rapsku tradiciju natjecanja samostrijelaca samostrelom na rapskim viteškim igrama utemeljenim 1364.“ (Barić 2001: 71.) Da bi shvatili kako je započelo osnivanje i na čiji poticaj, moramo krenuti od sv. Marina. Naime sv. Marin bio je klesar, rodom sa Raba, točnije iz Lopara (Barić 2007: 284), živio je za vrijeme cara Dioklecijana koji upućuje njega i klesara Lea u kamenolome na brdo Titano, nakon tri godine odlazi propovijedati u Rimini gdje su ga optužili kao kršćanina a to se onda kažnjavalo smrću, zbog lažne optužbe Marin se ponovo sklonio na brdu Titanu gdje je sagradio skrovište, danas ga smatraju utemeljiteljem i

zaštitnikom Republike San Marino. Upravo zbog svog osnivača Rabljanina između San Marina i Raba 1968. potpisana je povelja o prijateljstvu:

Stanovnici Republike San Marina su ponosni na podrijetlo svoga utemeljitelja pa su u zadnje vrijeme stvorene jake emocionalne veze Rabljana i Sanmarineza. Godine 1968. je potpisana i Povelja o bratimljenju dvaju gradova. (Barić 2007: 285)

Godinu dana kasnije, Sanmarinezi dolaze u posjetu na Rab te pokazuju vještinu strijeljana iz samostrela, odnosno kako ga oni zovu balestra, a svoje samostrijelce balestrieri. Na njihov poticaj smo u Rabu 1995. i mi dobili Udrugu samostreličara na koju su svi bili i ostali ponosni, Udruga promiče i njeguje staru rapsku tradiciju među mladima, godišnje imaju četiri obavezna nastupa u gradu Rabu na kojima se pokazuje vještina korištenja samostrela, a gostovanja se održavaju i na mnogim drugim mjestima što unutar a što van naše republike. Među tim nastupima su naravno i susreti sa pobratimljenim samostreličarima iz San Marina. Kao i svaka udruga, Udruga rapskih samostreličara ima svoj statut koji svaki član mora poštivati, ima predsjednika, svoj grb i zastavu, i prema riječima jednog od članova danas broji dvjestotinjak članova.

7. Terenski rad

Cijeli rad Rapske viteške igre nastao je na temelju istraživanja istih, kroz razgovore sa osnivačem Udruge rapskih samostreličara i sa jednim od mlađih članova Udruge. Naime moje terensko istraživanje vođeno je u lipnju 2016., iz njega su proizašle dvije tonske snimke, obje u trajanju od dvadeset i pet minuta.

Prvi sugovornik je Nikola Barčić, rodom iz mjesta Mundanije na Otoku Rabu, ima dvadeset i četiri godine i relativno je nov u Udruzi rapskih samostreličara. Iz dugogodišnjeg poznanstva, zaključila sam da je idealna osoba za moje istraživanje, komunikativna osoba koja je voljna dati svoj doprinos i tako sam se odlučila uključiti ga u moje istraživanje. U kratkom telefonskom razgovoru sam objasnila svom sugovorniku o čemu je riječ i zamolila ga za suradnju, on je s oduševljenjem pristao te smo odmah dogovorili vrijeme i mjesto. Pripremila sam upitnik pitanja koji ću mu postaviti, uvela ga u način ispitivanja te objasnila kako ću zabilježiti zvukovni zapis. Na početku razgovora pomalo je bio nervozan, više zbog samog snimanja i što nikad to nije radio ali razgovor i tema o kojoj je pričao mu je itekako bila draga i strah je nestao kad je shvatio da su pitanja koja sam mu pripremila samo potraga za osnovnih informacijama o Udruzi i njenom djelovanju na Rapskoj fjeri. Započela sam sa pitanjima vezanim uz njegov položaj u Udruzi i njegov motiv za priključivanje u Udrugu pri čemu sam doznala da se Udruga dijeli na četiri sekcije prema funkciji koju član može obavljati, može biti samostreličar, zastavničar, plesač ili plemić, te naravno ista osoba može obavljati više funkcija. Zatim mi je objasnio kako je poželjno da članovi Udruge budu rodom sa otoka i da se on prijavio zbog vlastite znatiželje i ambicije za sudjelovanjem. Nakon osobnijih pitanja, krenula sam sa pitanjima vezanim uz samu Udrugu, dakle kada je osnovana, koliko ima članova smatrajući da su to lakša pitanja, na koja moj sugovornik sigurno može dati točne odgovore a pritom se opustiti za daljnji razgovor. Ispričao mi je kako Udruga broji dvjestotinjak, aktivnih i neaktivnih članova, obilježavaju svojim nastupom četiri važna datuma u gradu te odlaze na gostovanja van grada i van države kada ih se pozove. Kroz priču o pobratimljenju sa Sanmarinezima sam vidjela da je vrlo iskren i pažljiv član Udruge te se brine o promicanju njenih aktivnosti. Moja daljnja pitanja ticala su se samog nastupa, povorke koja mu prethodi, odjeće koju sudionici nose koju mi je vrlo rado usporedio sa odjećom Sanmarineza, potvrdio mi je da interesa za uključivanje u Udrugu ima, da se trude održavati tradiciju što svečanije i profesionalnije, da je on već osam godina zadovoljan i ponosan član Udruge koja nastoji kroz fjeru prikazati svoj grad u što boljem svjetlu.

Drugi sugovornik u ovom istraživanju bio je cijenjeni i najznačajniji samostreličar na otoku, gospodin koji danas ima skoro 70 godina, osnivač Udruge i jedan od glavnih promicatelja viteških igri, Ugo Belamarić. I sa njim sam došla vrlo lako u kontakt i zamolila ga za malu pomoć, vrlo rado je pristao no zbog bolesti i operacija nije bio u mogućnosti izaći te me vrlo ljubazno primio u svoj dom. Kad sam stigla na razgovor, gospodin Ugo me je dočekaao sa iznimnom količinom prikupljenog materijala vezanih uz Rapsku fjeru koje je on godinama sakupljao, dozvolio mi je da sve pregledam i poslužim se ako mi što može pomoći u mom istraživanju. I za njega sam pripremila pitanja ali nisam ih ni stigla postaviti. Gospodin Ugo je odličan i zanimljiv govornik koji krene priču sam od sebe, u nju unese jako puno detalja i entuzijazma te mi je na taj način dao puno značajnije informacije nego što bi ih dobila kroz pitanja i odgovore. Ispričao mi je detaljno kako je došao na ideju osnivanja Udruge Rapskih samostreličara, na čiju inicijativu, opisao mi je točno mjesto gdje je prvi put otvorio fascikl sa naslovom Rab-San Marino i koliko je to utjecalo na daljnju suradnju. Vrlo detaljno mi je opisao tko se pobrinuo za odjeću rapskih samostreličara, gdje su tražili tkaninu i inspiraciju za unikatnu odoru, nabrajao mi je značajne ljude koji su zaslužni za sve to, ispričao mi je o prijateljstvu sa uglednim gospodinom iz San Marina koji ga je pozvao vidjeti njihov festival srednjovjekovlja i kako je to bio okidač za nastanak Rapske fjere. A meni vrlo važno, potvrdio je kako su viteške igre glavna i najvažnija sastavnica Rapske fjere. Gospodin Ugo bio je u razgovoru vrlo emocionalan, Udruga mu jako puno znači i cijeli svoj život radio je i zalagao se da ta Udruga nešto postigne, i sada u mirovini i dalje im pomaže te je svjestan da će doživotno biti počasni predsjednik Udruge. Informacije iz oba razgovora iskoristila sam u glavnom poglavlju svog rada kako bih opisala Rapsku fjeru i rapske viteške igre.

8. Zaključak

Grad Rab karakteristično je urbano središte još od srednjovjekovnih vremena. Svako mjesto na otoku moglo bi nam ispričati bar jednu dugu priču o sebi. Uz spomeničku baštinu, pažnju privlači i bogata tradicija običaja svjetovnog i duhovnog karaktera. Spomenimo još jednom obnovljene rapske viteške igre, utemeljene davne 1364. godine koje su bile temelj mojeg terenskog istraživanja, istraživanje sam započela u knjižnici, očekujući mnogo materijala o tom važnom segmentu rapske kulturne baštine, ostala sam razočarana uvidjevši da se o viteškim igrama jako malo pisalo, to me dovelo do ideje o terenskom radu s ljudima koji će mi dati izvrsne podatke i kojima mogu vjerovati puno više nego nečemu što je zapisano. One su vrlo važan dio kulturnog identiteta otoka Raba i neizostavan dio u bilo kakvoj priči o kulturnoj baštini.

Rapske viteške igre su nastale u čast zaštitnika grada, sv. Kristofora i nakon dugog niza godina, njemu u čast se još uvijek i održavaju. S obzirom da je Rab jako bogat materijalnom kulturnom baštinom, postoji puno više radova koji nju detaljno obrađuju od nematerijalne kulturne baštine, zato se moj rad temelji na radovima vrijednih i marljivih građana otoka Raba koji su godinama sakupljali građu za svoja djela i temelji se na mom terenskom istraživanju koje je dalo značajne rezultate a iskustvo tog istraživanja pamtiti ću godinama. Iz priloženog istraživanja mogu zaključiti kako vrijeme prolazi, stara se izdanja odijevaju u novo ruho ali se temelji ne mijenjaju, Rabljani i dalje čuvaju svoj kulturni identitet, poštuju svog sveca zaštitnika, održavaju Rapsku fjeru i viteške igre njemu u čast ali i koriste to sve jako dobro u svrhe turističke djelatnosti. Prvi srednjovjekovni festival u našoj državi se jako dobro promovira i popularizira u javnosti te uspješno doprinosi turističkoj aktivnosti. Naravno kao i svugdje vremena se mijenjaju i svemu se pridaje novo značenje; „ali kao simboli povijesti četiri visoka rapska tornja već stoljećima stoje, kao svjedoci prošlosti, kao nijemi čuvari pouka i zapisa povijesti.“ (Staničić 1987:14)

9. Prilozi

9.1. Razgovor s osnivačem Udruge

Razgovor s umirovljenim osnivačem i predsjednikom Udruge rapskih samostreličara, gospodinom Ugom Belamarićem, lipanj 2016.

Gosp. Ugo: Fjera je bila, mislin niko tu fjeru 2002., još do 2002. niko tu fjeru nije kako, ovaj kako bi se tilo reć forsiralo, ništa se to ni znalo, osim u Koprivnici, jedan profesor povijesti koji se zove Labazan gdje je počeo sa tim kako bi se reklo sa tim vojnicima, sa tin, samo njegovi su bili kopljanici. I sad taj Labazan je mene često zvaao. Onda smo razgovarali i on ti je nas pozvao tamo negdje oko 2000. da dođemo u Koprivnicu gdje oni imaju dane srednjeg vijeka, nismo mi šli, mi nismo šli jer smo mislili ča ćemo poč trošit šoldi kad od toga nema niš i onda smo ti mi, imali smo streličare jer smo streličare napravili 1995. A počeli smo se ljujlat 1994. I ovaj nismo šli za tin, mi smo napravili streličare i hodili smo ti po tin sajmovima i bogami to je bila prava stvar i odma su nas prihvatili moremo reć cela Europa i to ću ti pokazat da vidiš kadi smo sve bili, pa to je prestrašno. A još da ne govorimo što ja nisan zapisal po ovin malin mjestima usko, kao što su Verona, Budimpešta, Prag, Munchen, Stuttgart, Koln, ti veliki centri, a ovi mali centri kao šta je Konnigsbrun jer smo mi prijatelji s njima, to više manje smo bili milijon puta i tako. (...) I ja sam ti našo u jednome ormaru, kad sam vadio stvari iz ormara jer smo farbali i kompletnu drveninu, sve smo farbali, ovakav fascikl na kom je pisalo Rab – San Marino, to je bilo 67. Ja san ti to otvoril, iman ja slike gdje pred 20 godina su Sanmarinezi bili prvi put na Rabu kao njihovi samostreličari i pucali su na Blatu, i te slike sam ja imo, međutim onda je situacija bila malo zajebana, kad tako moran reć, ali gradonačelnik je bil Gušćić, a Gušćić ti je od Rosande tast. A on je tip starog kova, to su ti ti partizani, jadni koji su zaista teške borbe vodili, nije pošteno sad što ova banda, kako se prema tim ljudima ponaša, jer ovo je banda. I on je bil malo čvrst čovik, nije bilo ni lijevo ni desno. (...) E i sad ča se dešava. 56. godine Sanmarinci dolaze na Rab, ekskurzija, to ti nisi znala, dolazi ekskurzija, jedna ekskurzija, a vodi ih prof. Rosi, njima se nažalost jedan učenik, na Škveru su se kupali, na trampolinu je skočil i ni se više digal, utopil se je doli, ostal je na dnu, valda i onda su se Rabljani dobro pokazali, pomogli su oko transporta, vamo namo i onda nekako smo počeli pričati o Rabu i San Marinu, a pošto je Sveti Marin Rabljanin, i tako počelo se pričati o tom bratimljenju i 67. godine se Rab sbratimio sa San Marinom, onda su naši šli doli, imamo mi slike i sve to skupa da vidiš. Rado je bio dole kao predstavnik HR, Jugoslavije, jako lijepo, sad će bit za dvije godine 50 godina

pa ćemo to sve staviti van. I velim ti, onda taj od Rose tast, on veli ovako i mi smo finili sa San Marinom. Međutim, kad sam ja to počeo čitati, onda sam ja odlučio da mi gremo doli, ja sam njih nazvao telefonom, ja govorim da smo našli da nakon 20 godina bi bilo lijepo da se opet nađemo i malo popričamo, turizam je već nastao i tako dalje i tako dalje, znaš. I bogami oni odgovore da dobro i mi smo šli doli i evo ti njih 1989. Kad smo otvorili trg, oni su se vratili i tad su pucali prvi put. Mi smo šli tamo, samostrel smo napravili, onda su došle ove nove promjene je, demokratske promjene, i onda su ti oni, 95. godine smo ti mi napravili Udrugu samostreličara, 28.10 je bio prvi nastup, mi smo imali i slabo robe, ni samostrel nismo imali, oni su nam dali dva samostrela i tako malo malo gori gori gori i idemo.

Petra: znači vi ste Udrugu samostreličara osnovali po uzoru na njih?

Gosp. Ugo: Tako je. Oni su nam pomogli. E sad je meni bilo dosta teško, pazi, ako greš u San Marino, Talijani, oni su Sanmarinezi, sad gle ovaj štos, kako ćeš se obući?! Jer naša Udruga potiče iz 1400 ... koje? 64. To je srednji vijek. (...) I sad kako ćeš ti obući rapske samostreličare? Ako ih obučeš u onome vremenu, odakle oni potiču a to je 15. st., to je kraj srednjeg vijeka, početak baroka, onda ga moraš obući slično Venecijanima, ako ga obučeš slično Venecijanima, odmah će se javiti iridenta u Trstu koja će reći ovo su naši, jesmo van mi govorili da su ovo naši, pazi isto si obučen, u istom stilu, ti moreš prominiti 100 farbi, ali si isto obučen, oružje imaš isto, sve imaš isto, samo nisi Talijan nego si Hrvat, a odi ti dokazati da si ti Hrvat. A sve ostalo pokazuje da nisi Hrvat. (...) Ako primjeniš sve kako oni, a faktički je, oni imaju zastave, e onda sam ja izmislio ples, tako da se baren po tome, oni nemaju ples, oni su posle ples uveli, posle nas. A ja ne morem zastave uvesti, nisan mogu zastave uvesti dok sam ja bio jer zastave treba najmanje dvije godine vježbat da bi se dobila ono, ti si vidila te zastave je? On je vadi iz pete, čas sa nogom, čas sa ramenima, pazi oni nemaju.. a nisi nikad bila u San Marinu? Oni nemaju ništa, oni su jaki turistički al nema mora, naš gre na ribe, gre na lignje, naš gre na ovo, a on gre u kalu i puca da bi postao poznati samostreličar da se može nekako istaknut, onda ja sada upotrebljavam svoje veze, a ti znaš da ja imam strašne veze, samo ovi budale a ja mučin, bolje mi je da ne znaju. Ja Novaka upotrebljavam '95. Slobodana, akademika, njega molim, on prihvaća mene, mi smo stari prijatelji, on je stariji od mene, on ima sada 90 godina, jadan na samrti je. (...) Onda meni Novak šalje, ako si čula za našeg kipara Radauša, kod njegove supruge, a njegova supruga se zove Jelica Ribarić Radauš. I mi dolazimo kod nje, ona je povjesničarka. Barić, ja, Sandalić, idemo kod nje i ona lipo nas primi, mi sednemo, bili smo tri dana u Zagrebu, dva dana kod nje i tako dalje. I ona se sad našla na sto čuda kako nas obući, u pičku materinu da tako moram reći, ki model? Ako zeme

ovaj model srednji vijek, mi smo Talijani, sve isto, pucamo isto ko i oni, isto oružje, iste čizme, ista roba, isti bubnjevi, sve isto. Onda sedne ona, sedne (to ti moran ispričat), sedne Murajka, sedne Muraj i sedne Prister. A to sve zbog Novaka. I oni dumaju, dumaju, dumaju dok nisu izdumali, homo napraviti. I ova naša uniforma ako si malo vidila, to su husarske, to više hita malo na Austriju, je tako, to ne hita na Veneciju nego baca na Austriju. I sad se razlikujemo od talijanskih. Znaš kadi je bil najveći problem: kapa. Kakova kapa? Ako staviš okruglu kapu, onda spadaš pod Venecijana, staviš pero onda si ovaj Wiliam Tell, al jebiga, e onda se oni site napraviti kapu da ne bude ni mundanijska, a da ne bude ni lička, to je ona plitka, malo šira, da malo bolje pada, tako da je kapa, ne znaš čija je. E sad, ko će to napraviti. Onda smo mi zamolili, pomogni mi, akademika Zlatka Bouvreka, njega i nju, Dijanu. I onda je Dijana meni napravila, pokazala odoru kako su je smislili, ona i njezin muž i mi smo na to pristali. Kazalište je šivalo, a robu smo nabavili, to je jedna krasna roba, to je kvaliteta jako velika, u jednom malom gradiću pored Konnisbruna, koji samo radi isključivo za bogate ljude robu, svake dvije godine izbaciti novi model i poslije prekida sa tim modelom. (...) 2001. dolazi Italo, to je onaj Talijan iz Montegiardina i Massimo, Sanmarinez. Oba su. Italo je jedan čovik iz San Marina, on sada radi kao šef autoškole, inače spada u jednu od najstarijih obitelji, 500 godina on zna za svoje porijeklo, a 500 godina su njegovi bili topnici. Jer San Marino ti ima strogo klasificirano društvo, zna se ko je konobar, ko je kuhar, zna se ko je radnik i ko je policijot, zna se ko je trgovac, sve se zna. I onda ja sedin priko puta kina, čekam Vinka Španjola, ti ga ne poznaš, da mi donese ključ od kina, i Italo i Massimo govore, i Massimo govori Italu, ovo ti je Ugo, jedino more on napraviti ča smo se ti i ja razgovarali. I onda smo se mi upoznali, ja govorim dobro po talijanski i onda on meni govori da je bio prošle godine u jednome malome gradiću kod Montpelliera, a Montpellier ti je u Francuskoj, grad kod Marseillesa, malo gore. I on je vidio to srednjovjekovlje, prvi put tamo 2000. godine.

Petra: Jeste nastupali tamo?

Ugo: Ne mi, nego je 2000. godine on bil tamo. I onda je on 2001. to napravio u svom mjestu, a to je Montegiardino. To je jedno mjesto, isto kao što je Lopar. Tako ima u San Marino, San Marino ima 9 kapetanija, oni su napravili ovaj, taj srednjovjekovlje i on je nas pozvao 2001. u januaru da to mi malo vidimo. I onda smo šli u januaru 2001. Šli smo ja, Ive Staničić. Kristijana iz Imperijala, ona je bila šefica turističke zajednice, i bil je, onda je bil gradonačelnik Zdenko Antešić, i mi smo šli to pogledat. To nam se jako svidilo, i govore meni oni, ajmo to napraviti i u Rabu. A ja sam malo razmislil i onda sam ja napravil, onaj odbor smo napravili i napravili smo prvo fjeru, da bi 2002. odmah, 2001. imali fjeru na Rabu i 2002.

dobili glavnu nagradu Plavi cvijet u Cavtatu kad se dijelilo, to je bilo ono iz kulturno povijesnog događaja. I tad je fjera... fjera je bila dobra do 2008. E onda san ja šal u penziju, mene su pogodile bolesti, više nisan mogal delat.

Petra: Jesu te viteške igre odmah bile uključene na prvoj fjeri?

Ugo: One su bile glavne, sve se vrtilo, to je bilo, jer na prvu noć samostreličari samo sudjeluju u otvaranju što ono dolje ukrasuju pozornicu, kako bi se reklo, paradiraju gradom i tako dalje, drugi dan je ribarski dan, a treći dan je samostreličarski turnir. Onaj vodopad kada ide, kako bi se reklo ono, ovaj slap, i tako smo mi počeli. Tebi ću reći jednu stvar al nemoj to govoriti dalje, vrijednost momentalna koju mi imamo u one tri prostorijske što imamo, sa samostrelima, sa robon, sa poklonima, mi imamo strašno puno poklona, sad je to malo palo od kad san ja odmoril, ja san imal rak, ja već od 2003. nisan ča san bil. Onda je posle došal drugi rak, pa san koleno pretukal, pa san upalu pluća imal, i onda san se ja pomalo umireval, ni to više ono šta je bilo, ja in pomažen koliko mogu, ja ću tamo bit doživotno počasni predsjednik Udruge, ja in pomažen koliko moren, ali ne moren ni ja znaš, brzo se umorin. Ja ne moren hodit, ne moren pratit, onda zadnje san ih spojil sa Dubrovnikom. Potpisat ćemo istu povelju kao kad smo potpisali između San Marina i rapskih samostreličara i njihovih balistiera, sad ćemo potpisat sa Dubrovnikom, trombonjerima, oni će isto potpisat, tako da ćemo napraviti prijatelje gradove, ali šta, si vidila kako je to sad nastalo, cijela država ima fjeru, neke fjere su lijepe, ali neke su fjere ajme meni. Za sada jedino što može stati fjera Biograd i Trogir. Ali i to je seljački.

9. 2. Razgovor s članom Udruge

Razgovor s Nikolom Barčićem iz Udruge rapskih samostreličara, lipanj 2016.

Petra: Znači, za početak tvoji neki osobni podaci, ime, prezime, koliko ti je godina, koliko dugo si član Udruge rapskih samostreličara i koja je tvoja funkcija u Udruzi?

Nikola: Ja san Nikola Barčić, rodon san sa Raba, u Udruzi san osan godina, znači svojih 24 godine sad iman i funkcioniran na poziciji samostreličara, zastavničara i plesača.

Petra: 3 funkcije imaš?

Nikola: 3 funkcije, službeno san zastavničar, službeno san u sekciji zastavničara. Svaka naša... Naša Udruga ima svoje sekcije koje se sastoje od 4 sekcije: sekcija zastavničara, sekcija samostreličara, sekcija plesača i sekcija plemstva.

Petra: Znači može ista osoba obavljat više...

Nikola: Nekoliko funkcija.

Petra: Nekoliko funkcija, dobro.

Nikola: Nije zgorega. Bitno je, bitno je bit.

Petra: Zbog čega si se uopće uključio u Udrugu, što te privuklo, je te neko morao nagovarati?

Nikola: Paa, od prvoga dana kad san ja zapravo mogal funkcionirat u takvoj Udruzi jer potrebno je naravno godine i neakava ozbiljnost. Ja san se prijavio, to je bilo, moj 1. srednje, znači samo pričanjem, druženjem neadekvatno (nevezano) ča se tiče Udruge onako opušteno pričanje sa članovima Udruge, ja san shvatio da bi se mogal upisat i imao san neke ambicije i prijavio se. I kad san se prijavio, prišli su mi prijateljski, ponudili mi odoru, ponudili mi datum kada bi mogal prvi put nastupat, stažirat to jest i naravno tako je sve počelo.

Petra: A to se u Udrugu more uključiti bilo ki ili ima...?

Nikola: Poželjno je da je član Udruge sa Raba, rodon sa Raba. (Ni bitno odakle je, kako, ča ali bitno da je na Rabu i da je prepoznatljiv po tome). Znači ne prima se baš baš svakoga.

Petra: Znači jedini uvjet za učlanjenje je?

Nikola: Mjesto odakle si.

Petra: Mjesto odakle si, dobro. Možeš mi reć nešto o samoj Udruzi, koliko broji članova, koje su aktivnosti, gdje i kada se održavaju nastupi?

Nikola: Udruga je osnovana '95 godine, 1995. godine i sada broji 200 članova, šta aktivnih, ča neaktivnih. Od toga je zapravo 75 do 80 članova aktivnih koji su u Udruzi a djeluju na principu tajništva, uprave, od svake sekcije, svaka sekcija ima svoj broj članova tako da ih broji 70, 75.

Petra: Kada se održavaju nastupi, koliko ih imate godišnje?

Nikola: Godišnje imamo obaveznih na otoku Rabu 4 nastupa, nastup za Dan državnosti, za Dan Grada Raba, za dan fjere, Rabske fjere i dan obilježavanja blagdana Velike Gospe.

Petra: A van Raba?

Nikola: Van Raba znamo gostovati neke godine više, neke godine manje, ovisi o raspoloženju i pozivima.

Petra: Nema određenih datuma?

Nikola: Nema. Znači, obilježavamo razne datume od dana grada nekog grada kadi gostujemo ili bilo kakvih manifestacija, obilježavanja nekih srednjovjekovnih igara ili kulturnoumjetničkih društva kad imaju nekakve svoje skupštine i tako.

Petra: Pretpostavljam da najviše u San Marinu imate nastupe?

Nikola: U San Marinu, kako su pobratimljeni grad, pobratimili smo se samo zato, počelo je od te priče kako je naš Rabljanin Sveti Marin osnivač Republike San Marino i tako je počelo. Izvuklo se od toga nešto ali na početku je svaka udruga, udruga balistiera iz San Marina i udruga samostreličara.

Petra: Balistieri znači samostreličari?

Nikola: Balistieri su samostreličari, da, to je praktički njihov naziv, mi smo to preveli. Znači oni su funkcionirali na svome području, (...), oni nisu nas natjerali da mi osnujemo svoju udrugu, ni mi njih, oni djeluju nešto duže, nekih 10-ak godina duže nego mi. Mi smo neke stvari kada smo osnovali svoju udrugu, vidili smo da bi mogli funkcionirat skupa, imamo razloga da se pobratimimo, jer kada se pobratimimo imamo drugačije prednosti, znači

djelujemo kao neka udruga koja može funkcionirati sa takvim prijateljima na obilježavanju nekih većih datuma, nekih blagdana i tako nešto.

Petra: Koliko često održavate susrete s njima?

Nikola: Dva put godišnje je obavezan nastup, znači jedne godine mi gostujemo u San Marinu, druge godine tj. ove godine oni obilježavaju naš Dan Grada Raba i imamo nastup na Rabu.

Petra: A koliko često uopće imate sastanke unutar Udruge?

Nikola: Sastanke ča se tiče van nastupa, nevezano, tijekom cijele godine se održavaju takvi sastanci, da bi to funkcioniralo kako treba, treba bit ča ažurniji. Znači upravno vijeće ima svoje sastanke radi provođenja papira, održavanja članstva, održavanja tih datuma da bi to se na vrime organiziralo i da bi to bilo što svečanije, što preciznije a ostatak, sekcija po sekcija ima svoje treninge. Mi plesači imamo svoje treninge koji se održavaju u našoj udruzi, imaju svoje plesove koje moraju ponavljati da bi to bilo što bolje izvedeno. Samostreljari imaju svoje treninge tj. održavaju tako da... ti samostreli se moraju održavat svako dva tjedna, mora se pazit na njih, održavat da ne bi došlo do previše vlage i tako nekih stvari i detalja, a treninzi se održavaju za svake prilike kada su svi članovi slobodni. Koje godine više, koje godine manje ali praktički kada počne naša ljetna sezona konstantno se radi na tome. Zastavničari su nešto manje podložni tim treninzima jer imaju praktički konstantan nastup i ponavljaju ali koliko zahtijeva zapravo vođenje novih članova, rad sa njima, toliko se održavaju ti treninzi. Plemstvo ima svoje, nema neku svoju zadaću, oni su više statični članovi Udruge ali oni su ljudi koji već su od prvoga dana zapravo u tome, u toj Udruzi i zato imaju titulu plemstva.

Petra: Kako bi ti opisao same viteške igre? Što sve ulazi u to? Kad se održavaju? Koja je poanta njihovog održavanja?

Nikola: Viteške igre se održavaju po svakom zahtjevu, po zahtjevu nastupa u gradu Rabu ili općenito van grada Raba, a nastup se sastoji od toga, zapravo trajanja je nekih sat i pol otprilike, neki puta manje, neki puta više, ovisi kakav je nastup s koliko broja ljudi, s koliko broja članova i kadi se nalazi taj nastup. Nastup se sastoji od toga da se prvo ide na blagoslov, u bilo kojim gradu, znači bilo kakav nastup da se nastupa, to je po običaju i tako smo mi to prenijeli u današnje vrime, prvo se ide u crkvu, u katedralu na blagoslov. Kada se obavi blagoslov, slijedi parada do mjesta kadi se održavaju viteške igre. Viteške igre se obilježavaju, početak se obilježava pucnjem iz topa, znači taj pucanj iz topa opali, plemić održi govor kadi otvara ili odobrava nastup i taj nastup je zapravo izveden, to je izvedenica, to

ćemo još nešto možda malo kasnije, zapravo to je bilo obilježavanje samih vitezova i prepucavanje vitezova da bi se dokazalo njihov status u tome gradu. Taj dan bi bilo nešto bitnije jer su vitezovi bili glavni zapravo akteri u bilo kakvom održavanju grada, bilo kakvim..

Petra: A za pucanja topa isto neko iz Udruge se brine ili?

Nikola: Da, sekcija topnika. Broji manje članova, nekih 5-6 članova. Dok su dva uvijek dužni nastupati da bi top mogao opaliti, manje bitno, ali bitno je to da oni imaju termin kada opale i kako se brinu o tome topu. Znači top opali, plemić otvori viteške igre i nastup počne. Naš voditelj igara proglasi samostreličare koji pucaju i kojim redoslijedom i uglavnom sastoji se nastup samostreličara od dva pucanja. Prvo pucanje, puca se u metu samo radi redoslijeda, a drugi pucanj se održava tako da bi se odredio pobjednik. Kada se obavi pucanje koje traje 20 minuta do pola sata, ide i pauza između pucanja i proglašenja pobjednika, za to vrijeme nastupa sekcija zastavničara, ovaj sekcija bubnjara sa svojom točkom i sekcija plesača koja ima svoju koreografiju i kad se to završi onda slijedi proglašenje pobjednika. Znači plemić proglasi pobjednika, pobjednici se, prvo, drugo i treće mjesto proglašavaju, nagrade...

Petra: Ima neka nagrada ista svake godine?

Nikola: Nagrada, nema službena nagrada koja se dodjeljuje osim za nastup sa Sanmarinezima, koja se tretira kao prijenosni bokal, znači svaka pobjeda, tj. svaka godišnja pobjeda služi tome da se obilježi upisivanjem na knjigu pobjednika tj. bokal i prenosi se u gradu u kojim je pobjeđeno. Znači ako pobjedu Rabljani, sljedeću cijelu godinu na Rabu se čuva taj bokal. A ča se tiče proglašenja pobjednika i zatvaranja igara, slijedi ponovo, plemić zatraži zatvaranje, proglasi zatvaranje i zatvara se praktički kada opali top završetak igara.

Petra: A ima nekakvo sudstvo koje bira pobjednika?

Nikola: Sudstvo služi časni sud koje je zapravo tzv. plemstvo, znači oni procjenjuju čija je strijela najpreciznija, čija je strijela diskvalificirana, čija je strijela kako završila i po tome...

Petra: Ima neka pravila te igre?

Nikola: Nema pravila, znači bitno ti je da si u meti, ča bliže centru i da ti je strijela u meti. Sve ostale strijele su diskvalificirane ako su van mete i to je praktički to.

Petra: A povorka? Koja je važnost povorke koja prethodi samim igrama? Ima neki redoslijed sudionika i zbog čega?

Nikola: Povorka se sastoji u principu od 40 do 50 sudionika, na čelu su zapravo zastave koje predstavljaju grad i predstavljaju mjesta odakle vitezovi zapravo potječu, svaki taj vitez u principu predstavlja svoje selo. 7 sela je na Rabu i po potrebi je 7 do 10 samostreličara. Zatim posle zastavničara slijedi bojna zastava i samostreličari. Posle samostreličara slijede bubnjari koji daju tempo i ritam same parade, jer parada se mora održavat tako da je vojnički postrojena, u špaliru i kreće se sa lijevim korakom. Znači prati se lijevi korak. Posle bubnjara, zaboravio sam fanfariste, između zastavničara i samostreličara su fanfaristi i posle bubnjara ide plemstvo i to je zapravo kraj parade, kraj povorke.

Petra: Znači ta simbolika zastava je u principu da predstavlja svako mjesto?

Nikola: Da. Tako je.

Petra: I ima službena zastava Udruge?

Nikola: Službena zastava, tako je.

Petra: Prva zastava je?

Nikola: Državna. Znači odakle grad potječe, onda slijedi zastava sa grbon Grada Raba, zastava sa grbon Udruge i posle toga su mjesne zastave. Posle mjesnih zastava slijedi zastava koja predstavlja samostreličare ko samostreličare ko aktere i to je zapravo zadnja zastava.

Petra: Koja je funkcija zastavničara za vrijeme viteških igara?

Nikola: Za vrijeme viteških igara služe samo da same po sebi stoje sa strane i statiraju, one nemaju neku funkciju veću osim ča predstavljaju. Znači to je glavna i osnovna uloga.

Petra: A imate isto kad se te zastave smiju koristiti, gdje ih čuvate? Nema znači korištenja van nekih nastupa?

Nikola: Te zastave služe, naravno, za vrijeme svakog nastupa, ali te zastave se čuvaju u Udruzi, one su posložene i moraju biti naravno na suhome i čistome jer te zastave su napravljene od takvog materijala da ne zahtjevaju... zahtjevaju minimalno održavanje jer nisu otporne na vlagu i nisu otporne na neke vremenske uvjete tako da... te zastave koliko god izgledaju čvrsto i sve, nisu toliko jer su napravljene od posebnog materijala i nije to samo tako.

Petra: Ako se zastava podere onda radi se nova ili?

Nikola: Zahtjeva se nova. Zastava uvijek mora biti čista i u što kvalitetnijem stanju. Svake godine se zahtjeva renoviranje zastava, obnavljanje i rekonstrukcija.

Petra: A sudionici kako su obučeni? Postoji li razlika u odjeći među sudionicima?

Nikola: Zastavničari imaju slične odore kao i samostreličari jer moraju biti po nečemu raspoznatljivi, znači sastoji se odora od čizmica na nogama, hlača koje su vežene na koljenima i košulje koja ide preko toga svega, košulja bijela i kružot ili tzv. to je prsluk i kapa. Na kraju ide kapa koja ima, bitno je to pero od fazana, zapravo je prepoznatljivo po tome.

Petra: Ima neko značenje to pero od fazana?

Nikola: To pero smo naslijedili od svojih... treba to malo dublje pročitati zašto je to baš to pero ali je bitno da je pero od fazana i da je na lijevoj strani kape. To mi isto nije jasno točno ali bit će adekvatnijih osoba koji će to znat objasniti.

Petra: A Sanmarinezi oni imaju drugačije?

Nikola: Sanmarinezi da, oni težu svojem kraju, kako su se oblačili prije toliko i toliko godina.

Petra: Znači nemaju svi samostreličari isti način odijevanja?

Nikola: Ne, ne. Naši samostreličari tako kao što sam rekao kao i zastavničari imaju komplet odore, takav, a samostreličari iz San Marina imaju nešto skromniju odoru koja se sastoji od kape, koja je donekle slična našima ali nije identična, imaju odoru, košulju zapravo, košulja koja služi, kao u neko vrijeme je to bio obrambeni štít, to je nekako deblji materijal koji služi, otporniji je nešto nego naša odora i imaju hlače, tzv. tajice, imaju torbu koja im je služila za čuvanje svojih stvari u slučaju borbe ili bilo čega i imaju na nogama čizmice. Naši samostreličari, znači i bubnjari, težimo tome prsluku i takvom kompletu odore, dok naše plemstvo ima posebne haljine sašivene za te nastupe, znači sudac, plemić, heraldo, svaki taj akter, svaki taj glumac ima svoju, baš svoju određenu odoru za takvu poziciju koju predstavlja.

Petra: To su neke starinske odore koje se čuvaju i prenose generacijama ili se šivaju nove po mjeri?

Nikola: To se šivalo po narudžbi, po mjeri onoga koji će to nositi i svaki taj znači, svaki taj sudac, je tako, on je predodređen na početku, znači svaki taj lik ima svoju poziciju, znači to se

ne mijenja između članova tko će biti koji taj nastup nego zna se tko je sudac, zna se tko je voditelj igara, zna se tko je plemić.

Petra: Čim se učlanjuješ u Udrugu znaš koju funkciju dobivaš?

Nikola: Da, znaš koju funkciju dobivaš.

Petra: A model po kojem se rade sve te odore, da li postoji možda neka stara, prava odora koja je postojala prije?

Nikola: Ona se čuva, ona se ne koristi, takve odore se ne koriste za vrijeme nastupa, samo radi toga da bi se sačuvalo što više ali sve su ovo rekonstrukcijski, obnovljene su te zapravo, one imaju svojih 20-ak godina odore, znači od prvoga dana se one pokušavaju što više renovirati, one se dovoljno čuvaju tako da se ne oštećuju koliko se misli da se oštećuju, to ni obična haljina, ali po potrebi se ide u renoviranje i kupuje se druga haljina koja mora biti identična ili jako jako slična prvotnoj odori.

Petra: Po tvom mišljenju koliko su viteške igre važne unutar manifestacije Rabske fjere?

Nikola: Zapravo moglo bi se reć da Rabska fjera je folklor koji se održavao oko naših samostreličarskih nastupa, samostreličari služe za otvaranje Rabske fjere i zatvaranje Rabske fjere. Sve ostalo je Rabska fjera, manifestacija u kojoj se predstavlja gostima i bilo kome ostalome naš, doživljavanje, da bolje dožive naš otok kako je to bilo prije u srednjem vijeku, znači od svih obrta, svih trenutaka zabave, bolesti ča je pogađala naš grad i kako se održavalo, kako se hranilo, kako se pilo, ni bilo toliko trgovine koliko je bilo privatnih obrta koji su.. znači svaki detalj se more vidit na toj Rabskoj fjeri.

Petra: Zapravo Rabska fjera počiva na viteškim igrama?

Nikola: Otprilike tako.

Petra: One su glavni dio?

Nikola: Otprilike je tako, da.

Petra: U prošlosti su se manifestirale na iste dane kao i danas, znači jedan od tih dana je dan našeg zaštitnika zato jer se njemu pridavao neki značaj, misliš da se to dan danas radi zbog pridavanja svecu nekakvog značenja ili iz turističkih razloga?

Nikola: Nisan siguran da li je to taj dan, da li se oduvijek održavalo na taj dan, Dan sv. Kristofora, zaštitnika, ali u današnje vrijeme, ako se ne obilježava, postoji kršćansko obilježavanje i misa za Dan Grada, za Kristofora. Ali mi smo pokušali što više uveličat, da ne ostane samo blagdan ko blagdan, mi smo pokušali što više obilježavat taj dan tako da njegova zastava vije, za tog sveca se što više mora znati, on je zaštitnik.

Petra: Dobro, idete na blagoslov prije? Znači ipak odajete neku počast?

Nikola: Naravno. Postoji misa kojom se nastup mora obilježiti, postoji za vrijeme nastupa blagoslov i postoji zastava koja predstavlja taj dan, predstavlja Svetoga Kristofora i ona se mora vijat, ona se vije na barjaku svaki dan za vrijeme Rabske fjere.

Petra: Znači misliš da se dobro njeguje rapska tradicija?

Nikola: Pa, što smo više u mogućnosti, da. To tako mora bit.

Petra: Znači postizete ono što vam je prvobitni cilj same Udruge?

Nikola: Tako je, tako je. Svake godine pokušavamo nešto svečnije to obaviti, ne profesionalnije, već realističnije. Kako bi to trebalo u suštini, zapravo izgledat. Bez previše glume, bez previše uveličavanja. Znači to je to kako bi to trebalo izgledat.

Petra: A ima dovoljno mladih unutar Udruge? Treba ih animirati da se učlane ili se ljudi sami od sebe učlanjuju?

Nikola: Mi nemamo natječaje, nemamo potražnju. Moramo bit zahvalni ča su ljudi prepoznali naš rad. I sami se prijavljuju, zahtjevaju da uđu u našu Udruhu, ako ne uđu odmah u Udruhu, uđu kroz sljedećih godinu dana. Znači dobiju svoju poziciju u Udruzi i nijedan od nas članova nije nikad odbijen bio.

Petra: Znači interesa ima?

Nikola: Interesa ima. Samo što naravno, potražnja je takva da se učlane mladi ljudi, ali nikad nije dovoljno. Što je veća Udruga, to je nama zapravo draže raditi i lakše je raditi zapravo. Znaš da kad nisi sam, da kad je neko uz tebe, djeluje kao i ti, to ti puno lakše ide i puno lakše se organizira.

Petra: Dobro i za kraj, evo još od kud uopće Udruzi sredstva za aktivnosti, da li vas pomaže Grad Rab, da li sami, donacije nekakve?

Nikola: Mi smo neprofitna udruga ali djelujemo tako da smo kao, imamo svoje sponzore, najveći sponzor je Grad Rab koji podržava, mi radimo za Grad Rab i Turističku zajednicu. Znači mi ča god napravimo, Grad hvala bogu podržava naše akcije i sponzorira, bilo kako, da li se radi o nekakvim manifestacijama, da li ćemo udomaćiti nekoga novoga, gosta koji dođe iz drugih udruga na Rab i da li ćemo za svaku manifestaciju trebat potrebne novce uložiti, potrebnu opremu, pod to se podrazumijeva haljine, strijele, odore pa čak i hranu koja je potrebna. Sve to podržavaju naši sponzori kojih imamo dovoljno za naše potrebe iako toga nikad nije malo.

Petra: Ti si zadovoljan svojim članstvom?

Nikola: Pa poprilično sam zadovoljan, zato jer u ovih osam godina od kad sam krenuo, to je bilo.. ništa to manje ni bilo razvikano ko ča je bilo prije, samo ča je veća konkurencija jer su ljudi prepoznali značenje kad ti predstavljaš svoj grad na neki način koji gost još nikad neće vidjeti, neće vidjeti toliko na televiziji koliko će vidjeti, moć doživjeti to uživo. Znači to služi u neke svrhe privlačenja gostiju, privlačenja turista, predstavljanja svoga grada, svakome domaćinu je cilj predstaviti svoj grad u najboljem svjetlu. I o tome se radi, već 20 godina mi djelujemo po tome principu iako se to svake godine širi, gostovanja su sve manja, ča se tiče krize, puno puno je tude zapravo stvari ča je zapravo smanjilo broj nastupa, ali ne radi se o tome da ćemo mi zbog toga manje djelovati. Mi djelujemo na području, kao što smo i prije par godina bili u Grčkoj, mi idemo van naših granica znači i po sajmovima turističkim, po Njemačkoj, po Austriji, kad god nas se traži, Slovenija, Italija, nebitno je, samo da se radi na tome da se promovira naš otok u turističke svrhe a i u svrhe samih sebe da se to ne zaboravi.

Petra: Dobro, to bi bilo to, hvala.

10. Tumač manje poznatih pojmova i imena

1. *Balestra* od lat. ba[ll]ista: balista, prema grč. βαλλίζω: izbacujem - samostrel
2. *Civitas* (plural: Civitates) je latinska riječ koja je značila građanstvo - državljanstvo, to je bio i pravni termin koji se odnosio na stanovnike, ali i čitava naselja i političke zajednice i određivao njihov pravni status.
3. *Črnčić, Ivan*. hrvatski povjesničar i slavist. Autor je mnogobrojnih monografija, studija, rasprava i članaka iz hrvatske kulturne i crkvene povijesti. Poglavito usmjeren na proučavanje crkvene i kulturne povijesti, dao je važne prinose objavljivanjem izvorne građe iz domaćih i stranih pismohrana.
4. *Ferije* (lat.). U antičkom rim. kalendaru, praznični dani određeni za javne ili privatne svetkovine.
5. *Guba, lepra ili Hansenova bolest* (grčki λέπτι = riblje krljušti) je zarazna bolest poznata od drevnih vremena, kada je bila zdravstveni problem u Kini i Indiji.
6. *Kristofor*. Značenje imena dolazi od grčkog Christophoros - koje je nositeljem pomazanika, Krista. Od Christos - namazan, pomazan; Krist i phero - nositi, trpjeti.
7. *Municipij* (lat. municipium, plural. municipia) je izraz koji se u rimskoj državi rabio za tzv. drugi razred gradova, čiji je status bio ispod kolonija (colonia). Municipiji su imali vlastitu samoupravu, ali njihovi građani, za razliku od kolonija, nisu imali rimsko državljanstvo nego tek tzv. latinsko pravo (ius Latii).
8. *Samostrel* (samostrijel), ručno bacačko hladno oružje za borbu, lov i šport. Potječe iz antičkog doba, a posebno se razvio tijekom srednjeg vijeka i ostao u uporabi sve do XVII. st. Sastoji se od kundaka i dijelova za natezanje i odapinjanje, luka i tetive. Ima veći domet i veću probojnost od luka i strijele, ali je brzina gađanja manja.
9. *San Marino* leži u masivu Monte Titano (749 m) i u brežuljkastom području (200 do 500 m) sjevernih Apenina, u porječju gornjih tokova rijekâ Ausa (Aussa), Marano i San Marino. Proteže se u smjeru sjeveroistok– jugozapad u duljini od 14,5 km. Povijesna jezgra San Marina i masiv Monte Titana uvršteni su 2008. godine na UNESCO-ov popis svjetske kulturne baštine.

11. Popis literature, izvora i priloga.

Literatura:

1. Antoljak, Stjepan. 1986. *O prošlosti otoka Raba*. Zadar – Rab.
2. Baraković, Juraj. 1989. *Slovo o Rabu*. Rab: SIZ Općine Rab i grafički zavod Hrvatske
3. Barić, Ivo. 2007. *Rapska baština*. Rijeka: Adamić.
4. Barić, Ivo. 1995. *Rapske viteške igre*. Rab: Udruga Rapskih samostreličara
5. Barić, Ivo. 2001. *Kulturni kapital rapske baštine*. Rab: Grad Rab
6. Črnčić, Ivan. 1867. *Najstarija poviest krčkoj, osorskoj, rapskoj, senjskoj i krbavskoj biskupiji*. Rim.
7. Jerić – Maljić, Sandra. 1999. *Murtelica: loparska narodna poezija*. Lopar: TZ Lopar.
8. Kolumbić, Nikola. 1987. *Rapski dijaloški plačevi XV. i XVI. st.* u: Rapski zbornik. Zagreb: Matica Hrvatska.
9. Margetić, Lujo. 2004. *Statut rapske komune*. Rab-Rijeka.
10. Mlacović, Dušan. 2008. *Građani plemići. Pad i uspon rapskog plemstva*. Zagreb: Leykam International d.o.o.
11. Ogurlić, Dragutin. 1997. *Primorske bajke i pripovjetke*. Rijeka: Adamić.
12. Pederin, Ivan. 2011. *Svakidašnjica u Rabu od mistike do renesanse i baroka*. Rab: Ogranak Matice hrvatske.
13. Staničić, Ivan. 1987. *Rab, II. izdanje*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

Literatura u rukopisu:

1. Badurina, Odoriko. 1936.-1956. *Kamporska kronika*. Rukopis.
2. Paparić, Janja. 2007. *Usmeno stvaralaštvo Lopara*, diplomski rad.

Prilozi:

1. Snimka razgovora sa umirovljenim članom Udruge Rapskih samostreličara
2. Snimka razgovora sa članom Udruge Rapskih samostreličara

Web izvori:

1. Hrvatska enciklopedija: <http://www.enciklopedija.hr/> (posjećena: 1. lipnja 2016)
2. Wikipedija: https://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page (posjećena: 6. lipnja 2016)
3. Riječnik stranih riječi: <http://www.hrleksikon.info/> (posjećena: 10. lipnja 2016)